Vadnövény vagy gyom?

Felismerés, mérlegelés és kíméletes kezelés a házikertben.

Dr. Kisvarga Szilvia

A „gyom” szerep, nem növénycsalád

A KERTBEN IS JÓL FELISMERHETŐ JELENSÉG

- Ugyanaz a faj lehet hasznos egy sövényszélen és zavaró a veteményben.
- A döntést a hely, a terjedés és a kockázat együtt adja.
- A spontán növényzet talajt takar és élőhelyet adhat.

A jó kérdés: itt, most, ebben a mennyiségben mit okoz?

Nem minden vadon kelő növényt kell ugyanúgy kezelni

Faj + terjedés + hely + kockázat

Ugyanaz a növény lehet értékes egy sövényszélen, de zavaró a veteményesben. A döntéshez azt kell tudni, hogyan terjed, mennyire erős a versenyhatása, és jelent-e egészségügyi vagy jogi kockázatot.

Milyen növény és hogyan szaporodik?

Hol nő, és mit szoríthat ki?

Jelent-e allergén vagy más kockázatot?

A talaj éveken át megőrzi a korábbi gyomosodás nyomait

Gyommagbank: a talajban várakozó, életképes magok

Sok gyommag nem azonnal csírázik. Nyugalomban maradhat, majd akkor indul fejlődésnek, amikor fényt, megfelelő hőmérsékletet és nedvességet kap. Ezért egyetlen magérlelés hatása évekkel később is látható lehet.

2023: 1 m2: 6000-12000 gyommag intenzív művelés

Új magok kerülnek a talajba

A magok egy része hosszú ideig nyugalomban marad

A kedvező körülmények új kelési hullámot indítanak

A Beal-kísérletben 144 év után is kicsíráztak egyes magok

A Michigan State University kutatói 1879-ben húsz növényfaj magjait ásták el palackokban. A világ egyik leghosszabb ideje tartó csírázási kísérlete ma is folytatódik.

1879

A kísérlet kezdete

A magokat homokkal keverve, lezárt palackokban helyezték a talajba.

144 ÉV

Még mindig életképes

A Verbascum blattaria, egy ökörfarkkóró-faj egyes magjai ennyi idő után is kicsíráztak.

20 ÉV

Ritka ellenőrzés

A megmaradt palackok közül jelenleg húszévente nyitnak fel egyet.

A gyakorlati tanulság

Ha a gyom nem érlel magot, hosszú távon kevesebb utánpótlás kerül a talajba.

A talajforgatás új gyomkelési hullámot indíthat

A felszínre került mag több fényt és oxigént kap

A bolygatás megváltoztatja a mag környezetét: nőhet a fény, a napi hőingás és az oxigén mennyisége. Egyes fajok számára ezek azt jelzik, hogy szabaddá vált a felszín, ezért érdemes csírázni.

Chenopodium album: 4 kelési hullám. 12 csírázási időpont

Hamis magágy, pl. Kövér porcsinnak_ 20% és 5 %

A gyomok adhatnak támpontot, de nem mondanak biztos diagnózist

Egyetlen faj jelenléte önmagában még nem bizonyíték

A nagy útifű gyakran jelenik meg taposott, tömörödött gyepben, a csalán pedig jól érzi magát tápanyagban gazdag helyeken. Ugyanakkor mindkét faj többféle környezetben is megélhet.

Egy növény csak támpont

Több faj együttes jelenléte erősebb jel

A talajvizsgálat ad biztosabb választ

Pitypang

Taraxacum officinale

ÖKOLÓGIAI ÉS KERTÉSZETI ÉRTÉK

Korai virágai táplálékot adhatnak a beporzóknak; mély karógyökere járatot hagy maga után.

KOCKÁZAT ÉS TERJEDÉS

A gyepben erős rozettája kiszoríthatja a finom füveket, magjai gyorsan terjednek.

KEZELÉSI JAVASLAT

Kijelölt virágzó foltban fenntartható; eltávolításakor a gyökérnyak kiemelése és a magérlelés megelőzése indokolt.

A pitypang repítőszőrei meglepően hatékonyan lassítják az esést

A LEVEGŐ ÖRVÉNYGYŰRŰT KÉPEZ

A repítőszőrök, vagyis a pappus fölött gyűrű alakú légáramlás alakul ki. Ez az örvény nem tapad közvetlenül a szőrökhöz, mégis növeli a légellenállást, ezért a termés hosszabb ideig marad a levegőben.

MIÉRT FONTOS?

A ritkás, szellős szerkezet ebben az esetben hatékonyabb, mint egy tömör ernyő: kevés anyaggal is nagy légellenállást hoz létre.

1 mag több mint 100 métert tehet meg

Nagy útifű

Plantago major

ÖKOLÓGIAI ÉS KERTÉSZETI ÉRTÉK

Virágai és magjai táplálékot jelentenek; alacsony rozettája fedi a talajt. Az útifűfajok maghéja vízben ragacsos nyálkát képezhet.

KOCKÁZAT ÉS TERJEDÉS

Jól tűri a taposást; a nedves, ragadós mag könnyen felkerülhet cipőre és más felületre.

KEZELÉSI JAVASLAT

A puszta eltávolítás helyett a taposási terhelés csökkentése és a tömörödött talaj célzott lazítása ad tartósabb eredményt.

Kakaslábfű

Echinochloa crus-galli

ÖKOLÓGIAI ÉRTÉK

Mimikri

Mit csinál?

Nagyon nehéz az elkülönítés – csak virágzáskor

Fehér here

Trifolium repens

ÖKOLÓGIAI ÉS KERTÉSZETI ÉRTÉK

Gyökérgümőiben baktériumok kötik meg a légköri nitrogént; virágait méhek látogatják.

KOCKÁZAT ÉS TERJEDÉS

A pázsit egységes képét megbontja, indáival gyorsan foltokat képez.

CIANOGÉN vegyületek

KEZELÉSI JAVASLAT

Virágzó gyepben érték lehet; intenzív pázsitban a túl alacsony nyírás helyett előbb a gyep kondícióját javítsuk.

A fehér here a városi környezethez is képes alkalmazkodni

110 019 NÖVÉNY • 160 VÁROS

A 26 országban végzett vizsgálat azt mutatta, hogy a fehér here természetes kémiai védekezése sok városban szabályosan változott a központ és a környező vidék között.

MIÉRT FONTOS?

A város nemcsak azt dönti el, mely növények maradnak meg: generációk alatt a növények öröklődő tulajdonságait is alakíthatja.

Nagy csalán

Urtica dioica

Több lepkefaj hernyójának tápnövénye (Atalanta lepke, Nappali pávaszem)

ÖKOLÓGIAI ÉS KERTÉSZETI ÉRTÉK

Üreges csalánszőreinek törékeny csúcsa letörve parányi injekciós tűként működik – hangyasav, hisztamin

Nitrogént jelez

Szárából rostok nyerhetők – egyenruhák a II. vh-ban

A csípő szőrök fájdalmasak; tarackoló töve nagy foltot alkothat és gyermekek mellett kockázatos.

Ürömlevelű parlagfű

Ambrosia artemisiifolia

ÖKOLÓGIAI ÉS KERTÉSZETI ÉRTÉK

Kerti helyzetben nincs olyan előnye, amely ellensúlyozná az erős allergén kockázatot.

Egyetlen nagy növény szezonális pollentermelése százmilliós–milliárdos nagyságrendű lehet (100m-3 mrd); ugyanebben a vizsgálatban 346–6114 magot mértek növényenként.

Más állományoknál 3000-60000 magos egyedek is lehetnek

Magyarország: 0-18820 mag/m2 16 cm-es talajrétegben
10 év után 30-90% életképes

KEZELÉSI JAVASLAT

A virágzás előtti, gyökeres eltávolítás szükséges. A védekezési kötelezettség a teljes vegetációs időszakban fennáll.

Korai kaszálás: oldalhajtások. Évi 2x kaszálás= kb 8-9%-kal kevesebb pollen, 4-5x-ös maghozam

Ürömlevelű parlagfű

Ambrosia artemisiifolia

A Co2-tartalom növeli a mag- és pollenhozamot – akár 300%-kal!

A föld alatti részt is fel kell ismerni

Tarackbúza

Tarackdarabokból is újrahajt.

Apró szulák

Mély gyökérzet; a letépés kevés.

Mezei acat

Gyökérsarjakkal telepet képez.

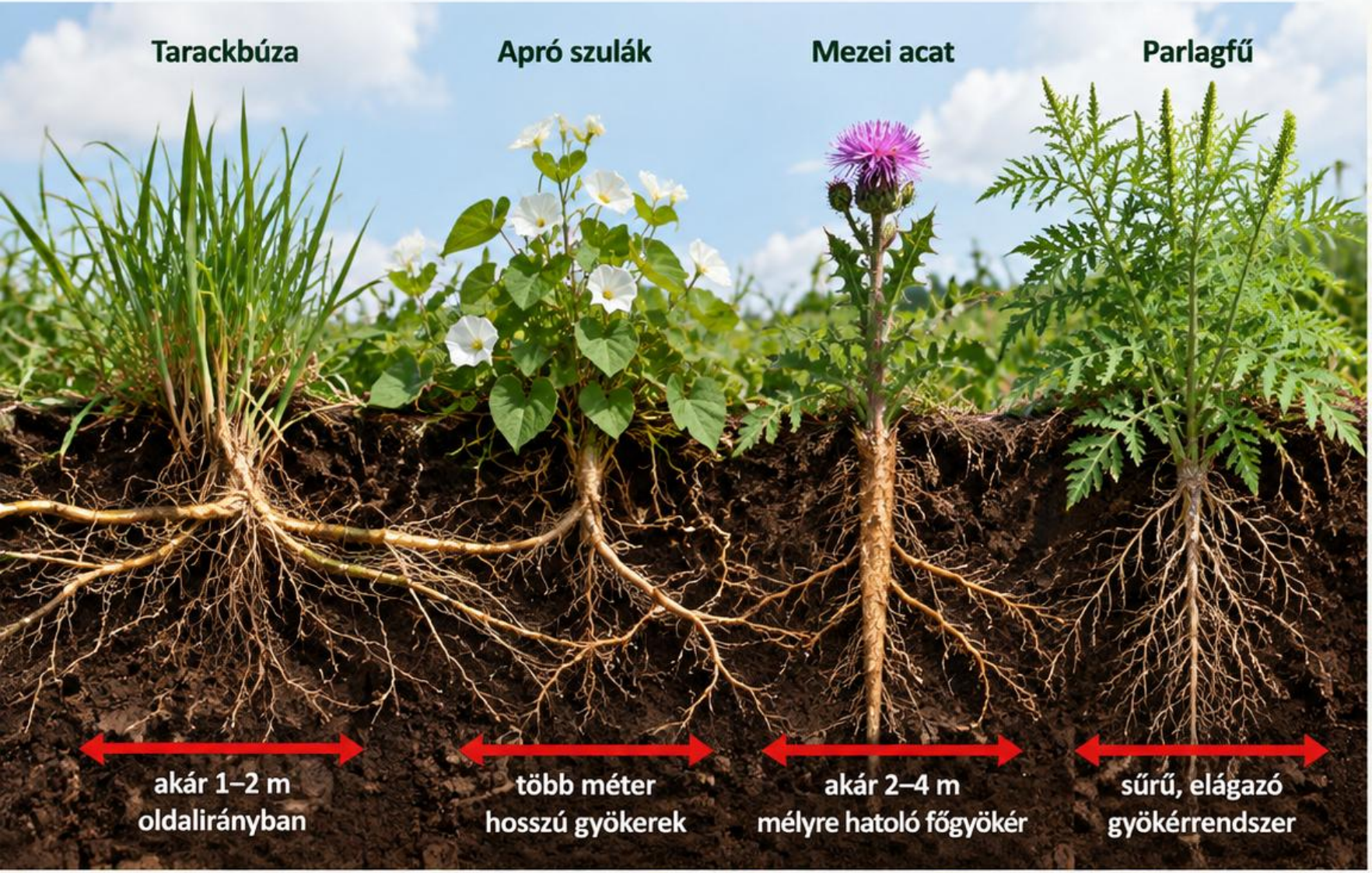

Parlagfű

Maggal terjedő egyéves faj.

Évelő tarackosnál a következetes gyengítés fontosabb, mint az egyszeri látványos irtás.

A föld alatti részt is fel kell ismerni

Ha csak a felszíni részt távolítjuk el, rövid időn belül újranőnek, és gyorsan elfoglalják a területet.

Egyetlen tarackdarabból akár **10–30** új hajtás fejlődhet.

Az apró szulák gyökerei **3–5 m** hosszúra is megnőhetnek.

A mezei acat főgyökere akár **2–4 m** mélyre hatol.

A parlagfű egy tő akár **3 000–60 000 magot** is hozhat egy szezonban.

Évelő tarackosnál a következetes gyengítés fontosabb, mint az egyszeri látványos irtás.

A tarack feldarabolása sok új növényt indíthat

- Ásóvillával emeljük ki, ne aprítsuk rotációs kapával.
- A kis gyökérdarabokat is gyűjtsük össze.
- Üres területen fényzáró takarással hónapokig gyengíthető.

Az újrahajtást távolítsuk el, mielőtt ismét tartalékot épít.

A KERTBEN IS JÓL FELISMERHETŐ JELENSÉG

A szulák tartós fennmaradását mély gyökérzet és hosszú magélettartam biztosítja

A KERTBEN IS JÓL FELISMERHETŐ JELENSÉG

- Függőleges gyökerei több méter mélyre is lejuthatnak.
- Magjai kedvező körülmények között évtizedekig életképesek maradhatnak.
- Az ismételt hajtáseltávolítás fokozatosan csökkenti a föld alatti tartalékokat, és kimeríti a gyökérzet készleteit is

A 3–6 méteres gyökérhosszúság 30 cm-ben és az akár 60 éves magélettartam miatt egyszeri beavatkozástól nem várható tartós eredmény.

Két egyszerű beavatkozás

Kézi eltávolítás

Eső után a gyökér könnyebben kijön. A növényt a tövénél fogjuk, és a föld alatti részt is azonosítsuk.

Egynyári – magutánpótlás csökkentése, zárt állomány, hamis magágy

Talajtakarás

A fény elzárásával csökkenti az új kelést. Meggyökeresedett évelő gyomot önmagában nem mindig állít meg.

Évelő: a talajban lévő áttelelő szerv elpusztítása, gyérítése
A rotációs kapa nem minden esetben megoldás.

A cél nem a steril felszín, hanem hogy a kívánt növényzet zárja a teret.

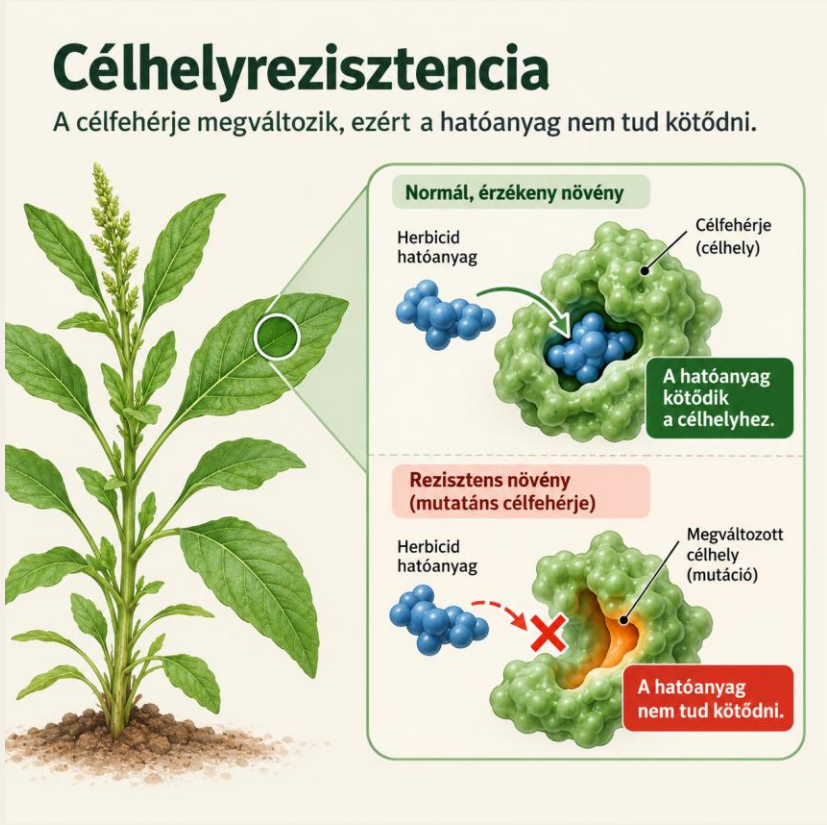
MÓDSZER

Rezisztencia

Célhelyrezisztencia…. Csökkenti a felvételt és kizárja a hatóanyagot

548 eset 2026-ban

Glifozát - veszélyes

A cél nem a steril felszín, hanem hogy a kíván

A pitypang táplálék – de nem kell az egész gyepet átadni neki

- Virágzási szegény időszakban átmeneti nektár- és pollenforrás.
- A mozaikos kaszálás mindig hagy virágzó foltot.
- A játszó- és közlekedősáv közben rövid maradhat.

Pitypang
Taraxacum officinale

Piros árvacsalán
Lamium purpureum

Fehér here
Trifolium repens

Mezei katáng
Cichorium intybus

Közönséges cickafark
Achillea millefolium

Mezei acat
Cirsium arvense

Nem minden gyom ökológiailag értéktelen:
sok faj virágszegény időszakban kulcsfontosságú nektár- és pollenforrás.

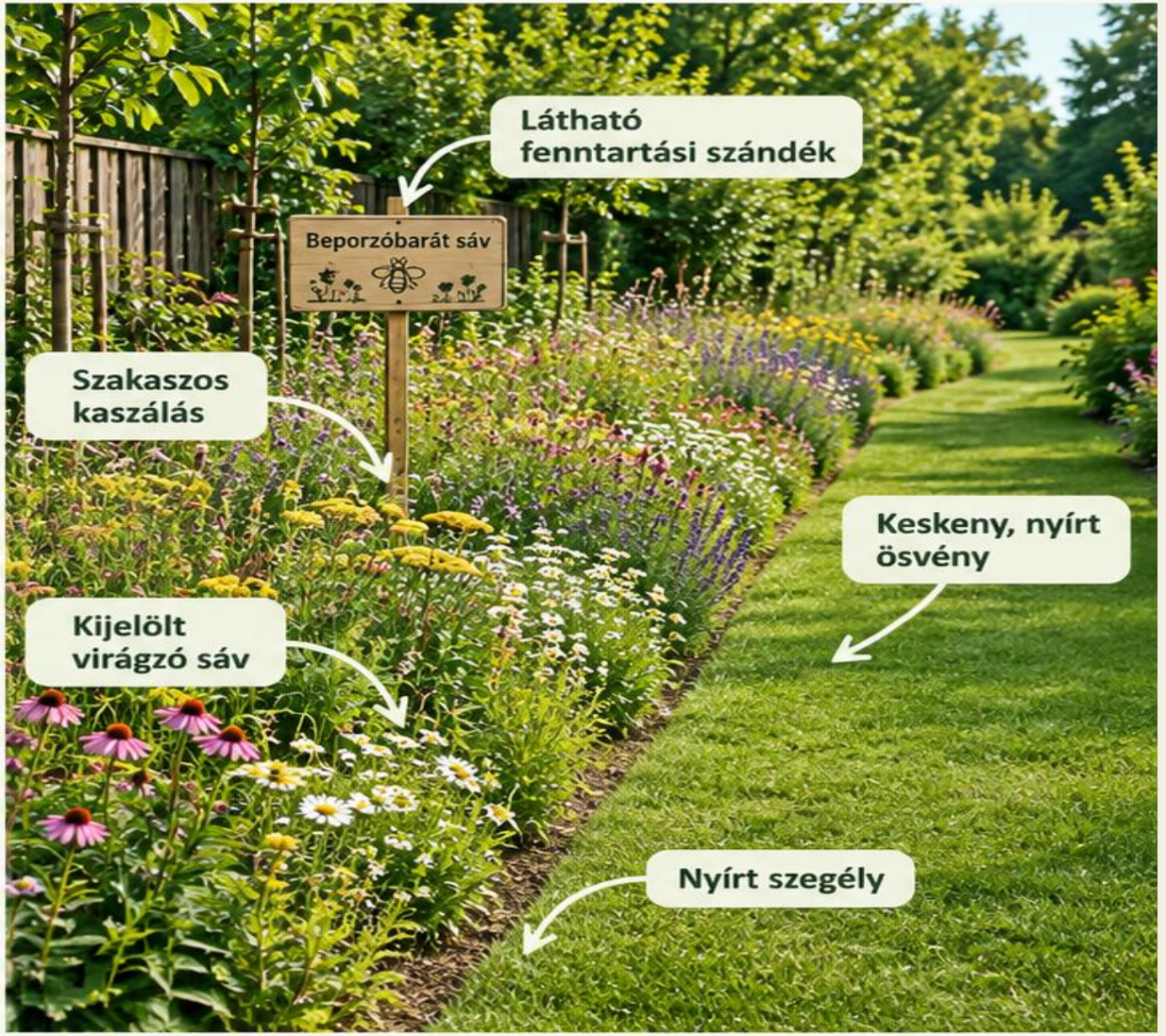
Kevésbé elfogadott

Gondozatlan, rendezetlen megjelenés

Elfogadott

Szándékosan fenntartott, rendezett megjelenés

A rendezett keret növeli a spontán növényzet elfogadottságát.

Köszönöm szépen a figyelmet!